

Fosterforeldres arbeidsrettslige stilling og deres sosiale rettigheter

Denne veiledningen gir generell informasjon. Det tas forbehold om at gjeldende regelverk kan bli endret, herunder lov om folketrygd og arbeidsmiljøloven. For mer informasjon vises til nettsidene nav.no.

Følgende lover regulerer fosterforeldres arbeidsrettslige stilling og deres sosiale rettigheter:

- Folketrygdloven [LOV-1997-02-28-19]
- Arbeidsmiljøloven [LOV-2005-06-17-62]
- Barnetrygdloven [LOV-2002-03-08-4]

1. Fosterhjemsoppdraget

Fosterforeldre utfører et oppdrag på vegne av barneverntjenesten og får fosterhjemsgodtgjøring. Fosterhjemsgodtgjøringen består av:

- en grunnstøtte som det betales skatt av og
- en utgiftsdekning som er skattefri (skal dekke kost, klær og fritidsaktiviteter)

Grunnstøtten gir rett til opptjening i folketrygden. Det innebærer at fosterforeldre gis opptjening i folketrygdens alderspensjon og andre inntektsbaserte ytelser, slik som uføretrygd, dagpenger, arbeidsavklaringspenger, sykepenger og foreldrepenger.

Grunnstøtten varierer etter hvilken avtale fosterforeldrene har med kommunen. Noen ganger er det behov for at en fosterforelder er hjemme med fosterbarnet i en periode. I denne perioden kan fosterforelder bli helt eller delvis frikjøpt fra sin ordinære jobb. Barneverntjenesten vil da gi fosterforelder en kompensasjon for tapt arbeidsinntekt.

Fosterhjemsavtalen er en oppdragsavtale. Det betyr at fosterforeldre regnes som oppdragstakere eller frilansere etter folketrygdloven, og ikke som arbeidstakere. Dette får betydning for hvilke rettigheter fosterforeldre har etter lovverket. Oppdragstakere behandles stort sett likt med arbeidstakere etter folketrygdloven. Det finnes likevel noen unntak: Oppdragstakere får for eksempel først sykepenger fra 17. dag ved sykdom, og omfattes ikke av reglene for yrkesskade og yrkessykdom.

Nedenfor gis en oversikt over fosterforeldres arbeidsrettslige stilling og deres sosiale rettigheter.

2. Permisjonsrettigheter

2.1. Omsorgs- og foreldrepermisjon

Fosterforeldre er i enkelte bestemmelser i arbeidsmiljøloven likestilt med biologiske foreldre. En slik likestilling innebærer at når fosterforeldrene, ved siden av fosterhjemsoppdraget, er i ordinært arbeid som er omfattet av arbeidsmiljøloven, vil oppdraget som fosterforeldre gi dem visse permisjonsrettigheter. Retten til omsorgs- og foreldrepermisjon får anvendelse for fosterforeldre, og gjelder i følgende tilfeller: Er barnet under 15 år har fosterforeldrene rett til omsorgspermisjon fra sitt ordinære arbeid i to uker i forbindelse med at omsorgen overtas (arbeidsmiljøloven § 12-3 (2)).

Er fosterbarnet under 15 år har fosterforeldre også rett til foreldrepermisjon fra sitt ordinære arbeid i til sammen inntil tre år (arbeidsmiljøloven § 12-5 (4)). Permisjonen gis uten ytelse fra folketrygden (dvs er ulønnet), men hvis barneverntjenesten krever eller ønsker at en av fosterforeldrene skal slutte i annet arbeid for å være hjemmeværende, vil denne fosterforelderens som regel få lønnskompensasjon fra barneverntjenesten i form av forhøyet grunnstøtte.

2.2. Rett til redusert arbeidstid

Fosterforeldre som er i ordinært arbeid ved siden av fosterhjemsoppdraget har rett til redusert arbeidstid fra sitt ordinære arbeid etter arbeidsmiljøloven § 10-2 (4). Redusert arbeidstid kan for eksempel kreves dersom en arbeidstaker med små fosterbarn ønsker mer tid til samvær, eller dersom det er problemer med å skaffe barnepass.

Arbeidstidsreduksjonen kan gjennomføres ved kortere daglig arbeidstid, fri en eller flere dager i uken eller på andre måter. Arbeidstidsreduksjonen kan også tas ut som arbeidsfrie perioder. Det er et vilkår at arbeidstidsreduksjonen kan gjennomføres uten vesentlig ulempe for arbeidsgiveren.

2.3. Hvis fosterbarnet blir sykt

Hvis fosterbarnet blir sykt, har fosterforeldre rett til permisjon fra sitt ordinære arbeid (arbeidsmiljøloven § 12-9). Permisjonsrettighetene omfatter inntil 10 dager hvert kalenderår til og med det kalenderåret barnet fyller 12 år. Se pkt. 3.11.

3. Rett til ytelser fra folketrygden

3.1. Dagpenger under arbeidsledighet

Dagpenger gis som delvis kompensasjon dersom arbeidsinntekten bortfaller på grunn av arbeidsledighet.

Et vilkår for å motta dagpenger er at den arbeidssøkende er reell arbeidssøker. Det innebærer blant annet at arbeidssøkeren er villig til å ta ethvert arbeid hvor som helst i landet, på heltid eller deltid. Etter folketrygdloven § 4-5 andre ledd kan personer som har tungtveiende omsorgsansvar likevel i visse tilfeller anses som reell arbeidssøker selv om vedkommende ikke er villig til å flytte, og uavhengig av om vedkommende bare søker deltidsarbeid. Det er det formelle omsorgsansvaret som er avgjørende, ikke om det er foreldre eller fosterforeldre som har omsorgen.

Dagpengemottakere som forsørger barn, får et barnetillegg på 36 kroner per dag, jf. Dagpengeforskriften § 7-1. Også fosterforeldre kan få barnetillegg.

Grunnstøtte for fosterforeldre regnes som arbeidsinntekt og er med i den inntekten som gir opptjening til dagpenger. Fosterforeldre som mister fosterhjemsoppdraget, har derfor rett til dagpenger på grunnlag av grunnstøtten hvis vilkårene for øvrig er oppfylt. På samme måte vil arbeid som fosterforeldre telle med ved vurderingen av om kravet om minst 50 prosent arbeidstidsreduksjon er oppfylt jf. folketrygdloven § 4-3.

Hvis man utfører arbeid i perioden man mottar dagpenger, vil dagpengene normalt bli avkortet på bakgrunn av det antall timer man har jobbet. Fra 1. januar 2018 er arbeid som fosterforeldre unntatt fra avkortning, se dagpengeforskriften § 4-5. Det innebærer at det ikke skal meldes fra om timer i arbeid som fosterforeldre på meldekortet (e-meldingen) til Arbeids- og velferdsetaten. Unntaket gjelder ikke for fosterforeldre som er frikjøpt fra annet arbeid. I tråd med formålet med frikjøpet, vil disse fosterforeldrene ikke kunne ta annet arbeid i den perioden de er frikjøpt. Dermed vil de ikke oppfylle kravet om å være reell arbeidssøker, jf. folketrygdloven § 4-5.

3.2. Arbeidsavklaringspenger

Formålet med arbeidsavklaringspenger er å sikre inntekt for personer som har fått nedsatt arbeidsevne og som har behov for aktiv behandling, deltar på arbeidsrettet tiltak eller får annen oppfølging med sikte på å skaffe seg eller beholde arbeid. Det er et vilkår for rett til arbeidsavklaringspenger at arbeidsevnen er nedsatt med minst halvparten (50 prosent), og sykdom, skade eller lyte må være en vesentlig medvirkende årsak til den nedsatte arbeidsevnen.

Arbeidsavklaringspenger beregnes på grunnlag av tidligere pensjonsgivende inntekt opp til seks ganger grunnbeløpet og gis med 66 prosent av grunnlaget. Personer med lav eller ingen tidligere inntekt kan få en minsteytelse. Mottakere av arbeidsavklaringspenger som forsørger barn får et barnetillegg på 36 kroner per dag, jf. Forskrift om arbeidsavklaringspenger § 8. Også fosterforeldre kan få barnetillegg.

Arbeidsavklaringspenger blir normalt avkortet hvis man utfører arbeid i den perioden man mottar arbeidsavklaringspenger. Avkortingen vil være avhengig av antall timer man har jobbet. Grunnstøtten til fosterforeldre regnes som arbeidsinntekt og er med i den inntekten som gir opptjening til arbeidsavklaringspenger. Fra 1. januar 2018 er arbeid som

fosterforeldre unntatt fra avkorting, se forskrift om arbeidsavklaringspenger § 9. Det innebærer at det ikke skal meldes fra om timer i arbeid som fosterforeldre på meldekortet til Arbeids- og velferdsetaten. Unntaket fra avkorting gjelder ikke for fosterforeldre som er frikjøpt fra annet arbeid.

Selv om det er gitt unntak fra avkorting for fosterforeldre, skal fosterhjemsoppdraget fortsatt telle med i prøvingen mot inngangsvilkårene i ordningen. For rett til arbeidsavklaringspenger er det et vilkår at arbeidsevnen er nedsatt med minst halvparten (50 prosent).

Fosterhjemsoppdrag skal derfor telle med i vurderingen om arbeidsevnen er nedsatt med minst halvparten.

3.3. Barnetrygd og kontantstøtte

Fosterforeldre har krav på barnetrygd (barnetrygdloven § 2 andre ledd). Barnetrygden skal utbetales til fosterforeldrene og gå til løpende underhold av barnet.

Det gis ikke kontantstøtte for barn som er plassert i fosterhjem (kontantstøtteloven § 6).

3.4. Sykepenger

Fosterhjemsgodtgjøring gir opptjening av rett til sykepenger. Dersom en fosterforelder blir sykmeldt fra fosterhjemsoppdraget, kan personen få innvilget sykepenger, som frilanser. Ett vilkår er at fosterhjemsgodtgjøringen faller bort, eller at oppgavene og godtgjøringen overtas av andre.

Som frilansere har fosterforeldre rett til sykepenger med 100 prosent dekning fra 17. fraværslag (folketrygdloven § 8-38). For å få full sykepengedekning fra første fraværslag kan man tegne tilleggsforsikring etter folketrygdloven § 8-39. Behovet for slik forsikring bør avklares mellom fosterforeldrene og barneverntjenesten i forbindelse med inngåelse av Fosterhjemsavtalen. En eventuell forsikring bør dekkes av barneverntjenesten.

Sykepenger ytes med utgangspunkt i at inntekten i det arbeidet en er sykmeldt fra har bortfalt. Rett til sykepenger forutsetter blant annet at inntektstapet tilsvarer minst 20 prosent av den totale inntekten. Personer som innfrir dette kravet og mottar sykepenger for sitt hovedarbeidsforhold samtidig som de er fosterforeldre, får ikke avkorting av sykepengene på grunn av fosterhjemsgodtgjøringen. Et fosterhjemsoppdrag kan imidlertid føre til at personer ikke innfrir inngangsvilkåret om at inntektsevnen må være nedsatt med minst 20 prosent. Samlet sykepengegrunnlag kan ikke utgjøre mer enn seks ganger folketrygdens grunnbeløp, og sykepengene kan begrenses som følge av dette.

Det er gitt egne bestemmelser i folketrygdloven §§ 8-40, § 8-42 og § 8-43 om sykepengerrettigheter for personer med «kombinerte inntekter» (status som frilanser i kombinasjon med henholdsvis status som arbeidstaker og selvstendig næringsdrivende).

3.5. Uføretrygd

Fosterhjemsoppdraget gir opptjening av uføretrygd.

For å ha rett til uføretrygd må inntektsevnen være satt ned med minst halvparten, eventuelt 40 prosent for personer som mottar arbeidsavklaringspenger (folketrygdloven § 12-7).

Dersom man hadde et fosterhjemsoppdrag før man ble ufør, vil grunnstøtten for fosterhjemsoppdraget inngå i beregningsgrunnlaget for uføretrygd (opptjening) og vurderingen av inntektsevnen. Et fosterhjemsoppdrag kan føre til at personer ikke innfrir inngangsvilkåret om å ha nedsatt inntektsevne med minst 50 prosent. Dette kan derfor føre til at en person som får redusert inntekten i sitt ordinære arbeid med 50 prosent som følge av uførhet, ikke har rett til uføretrygd dersom vedkommende fortsetter å motta grunnstøtte for fosterhjemsoppdrag. I slike tilfeller vil ikke inntektsevnen samlet sett være nedsatt med minst halvparten.

Uføretrygdede som forsørger barn under 18 år, kan få et behovsprøvd barnetillegg til uføretrygden (folketrygdloven § 12-15). Også fosterforeldre har rett på barnetillegg dersom fosterhjemsoppdraget er av varig karakter eller har vart i minst to år, jf. Folketrygdloven § 12-15, 4. ledd.

Hvis man fortsetter fosterhjemsoppdraget etter at man har blitt ufør, vil man ikke bli regnet som 100 prosent ufør. Man vil da få en lavere uføregrad. Grunnen er at ikke hele inntektsevnen er falt bort.

Hvis en person påtar seg et fosterhjemsoppdrag etter å ha blitt ufør, vil grunnstøtten til fosterhjemsoppdraget føre til at uføretrygden reduseres. Det er bare størrelsen på uføretrygden som justeres, det vil si at uføregraden beholdes.

3.6. Yrkesskadedekning

Med yrkesskade menes personskade, sykdom eller dødsfall som skyldes en arbeidsulykke og skjer mens vedkommende er yrkesskadedekket. Yrkesskade gir rett til trygdeytelser etter gunstigere regler enn vanlig.

Frilansere har ikke yrkesskadedekning, men kan tegne frivillig yrkesskadetrygd i folketrygden etter § 13-13 på lik linje med selvstendig næringsdrivende.

3.7. Foreldrepenger

Foreldrepengeordningen skal sikre inntekt for foreldre i forbindelse med fødsel og adopsjon. Et vilkår for å ha rett til foreldrepenger er at man har vært yrkesaktiv i minst seks av de siste ti måneder før foreldrepengeperioden starter, jf. Folketrygdloven § 14-6.

Man har ikke rett til foreldrepenger når man blir fosterforelder. Fosterforeldre som venter egne barn, vil derimot opptjene rett til foreldrepenger også av grunnstøtten fosterforeldereren mottar. Det er den som får utbetalt godtgjøringen som opptjener rettigheten. Det er et vilkår

for utbetaling av foreldrepenger at grunnstøtten overføres til den andre fosterforelderen eller at foreldrepengene graderes. Dersom grunnstøtten overføres til den andre fosterforelderen, må det vurderes om denne har mulighet for å gi reell omsorg til barnet som bor i fosterhjemmet.

3.8. Overgangsstønad

Overgangsstønad ytes til personer som på grunn av omsorg for barn er midlertidig ute av stand til å forsørge seg selv ved eget arbeid. Overgangsstønaden avkortes mot arbeidsinntekt. Også inntekt fra fosterhjemsoppdrag fører til avkorting av overgangsstønaden, jf. Folketrygdloven § 15-5.

3.9. Hjelpstønad til tilsyn og pleie

Fosterforeldrene har krav på hjelpstønad dersom fosterbarnet har behov for særskilt tilsyn og pleie på grunn av varig sykdom, skade eller lyte (folketrygdloven § 6-4). Stønaden kommer i tillegg til grunnstøtten, også når fosterhjemmet er forsterket.

Det forutsettes at kommunen ikke reduserer sin lønnsgodtgjøring til fosterforeldre i de tilfellene der det også utbetales hjelpstønad etter folketrygdloven. Kommunen kan ikke ta refusjon i hjelpstønaden etter barnevernloven § 9-3.

3.10. Omsorgspenger

Fosterforeldre har rett til omsorgspenger dersom de er borte fra sitt ordinære arbeid på grunn av barns eller barnepassers sykdom (folketrygdloven § 9-5 andre ledd). Retten til omsorgspenger gjelder til og med det kalenderåret barnet fyller 12 år. Se pkt. 2.3.

4. Feriepenger

Siden fosterforeldre ikke anses som arbeidstakere har de ikke rett til feriepenger etter ferieloven, heller ikke om de mottar godtgjøring som forsterket fosterhjem. Derimot mottar fosterforeldre grunnstøtte i 12 måneder i året, mens en ordinær arbeidstaker får lønn i 11 måneder i tillegg til feriepenger.

Det kan dessuten inngås avtale om at barneverntjenesten skal betale avlastning eller ferieopphold for barnet, slik at fosterforeldrene kan ha ferie og reise bort alene. Grunnstøtten faller ikke bort under slike forhold, og fosterforeldrene mottar da indirekte ytelser som kan sammenliknes med feriepenger.

5. Pensjon

Alle som bor eller arbeider i Norge kan på nærmere vilkår få rett til alderspensjon fra folketrygden. Pensjonen står i forhold til inntekten som yrkesaktiv, men det gjelder særskilte garantier som sikrer pensjonisten en ytelse på et visst minstenivå.

Arbeidsgodtgjørelsen som fosterforeldre får, er pensjonsgivende inntekt som det tjenes opp alderspensjon av. Fosterforeldre som har den daglige omsorgen for barn som er yngre enn seks år, er sikret en årlig alderspensjonsopptjening som om den pensjonsgivende inntekten minst tilsvarer 4,5 ganger grunnbeløpet i folketrygden.

5.1. Tjenestepensjon

Fosterforeldre er frilansere, og er likestilt med selvstendig næringsdrivende når det gjelder tjenestepensjon. Fosterforeldre omfattes derfor ikke av kravet om obligatorisk tjenestepensjon (OTP). (Obligatorisk tjenestepensjon i arbeidsforhold innebærer at arbeidsgiver setter av midler i en tjenestepensjonsordning på vegne av de ansatte.)

Fosterforeldre har imidlertid anledning til å spare til pensjon etter innskuddspensjonsloven. Inntil sju prosent av inntekt mellom 1 og 12 G kan settes av i slike private pensjonsordninger.

Fosterforeldre som har et ansettelsesforhold ved siden av fosterhjemsoppdraget, vil ha tjenestepensjon gjennom dette.

For fosterforeldre som er frikjøpt fra annet arbeid, varierer det mellom kommuner om de tilbyr tjenestepensjon eller annen økonomisk kompensasjon.

Manglende tjenestepensjonsordning vil ha størst konsekvenser for fosterforeldre som er frikjøpt i lengre tid, eventuelt som går ut av yrkeslivet på grunn av et fosterhjemsoppdrag.

Fosterforeldre har, på samme måte som alle andre over 18 år, anledning til å inngå en individuell pensjonsspareavtale med en pensjonsinnretning med en årlig innbetaling på inntil 15 000 kroner. Innbetalingen kan føres til fradrag i alminnelig inntekt i skattemeldingen.

Vedlegget er oppdatert pr. mars 2024.